

Voorzichtig herstel van de biodiversiteit...

In Meijndel en Berkheide wordt er alles aan gedaan

Tekst: Aletta de Ruiter

“Hoe staat het met de natuur in Zuid Holland?”, vroeg het provinciebestuur zich in 2014 af. Uit monitoring bleek een bescheiden verbetering. Niet slecht, want grosso modo gaat de biodiversiteit in Nederland op veel plekken nog steeds achteruit. Maar het tij lijkt te keren. In de duinen tussen Katwijk en Den Haag werkt duinwaterbedrijf Dunea er hard aan.

Kijk, het duin voelt hier aan als een Zweeds matras”, vertelt Hans Lucas, beleidsadviseur Natuur van Dunea. We sjokken verend tot onze enkels door het stuifduin van De Loopert. Hans geeft uitleg over de herstelprojecten die Dunea de afgelopen jaren heeft uitgevoerd. Herstel van technische toepassingen om de drinkwaterproductie weer op orde te krijgen, gekoppeld aan herstel van natuurlijke processen om tegemoet te komen aan de eisen van Natura 2000. Resultaat: grote toename van de biodiversiteit.

Hoe gaat het met de biodiversiteit?

De flora is een goede graadmeter voor biodiversiteit. Soorten die afhankelijk zijn van voedselarme (duin)bodems hebben het moeilijk. De oorzaak moet voornamelijk gezocht worden in de nog altijd te grote uitstoot van vermistende stoffen als stikstof en ammoniak. Boosdoeners zijn landbouw, industrie en ons eigen autogebruik. De provincie Zuid-Holland liet onderzoek doen om te kijken hoe de vlag er bij hangt. Het ging vooral om gebieden met

specifieke ontwikkelingsprogramma's voor natuur. Leveren de beheerafspraken voldoende resultaat? De conclusie was dat de natuur er sinds 2010 iets beter voor staat. Na een gestage terugval, die in de jaren zestig van de vorige eeuw begon, kon nu een voorzichtig herstel van 3% worden gesignaleerd. Maar over een meetperiode van 4 jaar is dat wel een beetje moeilijk vast te stellen. Bij terreinbeheerder Dunea heerst groter optimisme. In Meijndel en Berkheide zijn de laatste jaren grote ingrepen gepleegd om de kwaliteiten van het echte duinlandschap te

herstellen. Dat gebeurde deels in opdracht van het Natura 2000-programma en deels vanwege het noodzakelijk opschonen van infiltratieplassen en vervanging van waterwinputten. “We hebben infra- en natuurbeheer met elkaar gecombineerd, maar daarnaast zijn er ook zelfstandige natuurprojecten.”

Omvorming dennenbossen

Zo worden in de Ganzenhoek de aankomende vijftien jaar dennenbossen omgevormd tot gemengd bos. “Landschappelijk gezien zou ik alle dennen

eruit willen halen”, laat Lucas zich ontvallen, “maar daar is geen draagvlak voor. We gaan nu regelmatig dunnen en op de open plekken verjongt het bos zich met inheemse soorten als zomereik, sleedoorn, lijsterbes, meidoorn, etc. Het gaat niet alleen om het inruilen van soorten, maar ook om de diversiteit in bosopbouw: de horizontale gelaagdheid met kruidlaag, struiklaag en meerdere kroonlagen. Die dennen zijn bijna allemaal van dezelfde leeftijd. We moeten voorkomen dat het bos straks in een korte tijd aan het eind van zijn levensduur ➤

Achter de zeereep liggen de Meeuwenduinen. Het herstel van natuurlijke processen is hier al in volle gang. De wind breekt duintjes af en vormt een ‘Zweeds matras’ waar je tot je enkels inzakt.

Foto: Joost Bouwmeester

Staatsbosbeheer Hollands Duin te Noordwijk heeft de dennenbossen in de winter van 2013-2014 uitgedund. In het voorjaar greep de natuur onmiddellijk haar kans. In het bos broeden nu meer vogelsoorten en inheemse boomsoorten als esdoorn, zomereik, lijsterbes en meidoorn zijn toegenomen.
Foto: Joost Bouwmeester

is en dan in een keer omvalt.” Op andere plekken is gekozen voor complete omvorming. Het dennenbos in De Loopert, het gebied rond het pompstation bij Scheveningen, is gedeeltelijk gekapt en geplagd om plaats te maken voor kaal zand. “We streven hier naar procesgestuurd beheer. Dat wil zeggen, we doen eenmaal een gro-

te ingreep en dan moet de natuur zich zelf weer ontwikkelen”. Lucas doelt daarmee op de dynamische processen die in een jong duinlandschap vanzelfsprekend horen te zijn.

Het dekbedeffect

Het kale zand wordt straks omringd en langzaam weer ingenomen door

‘grijze duinen’. Dit habitatype is gebaat bij dynamiek. Het gaat om plantensoorten die zichzelf makkelijk verjongen vanuit zaad of door middel van wortelstok. Op zijn tijd een flinke storm, overstuiving door zand en zout. Het zijn die abiotische factoren die het grijs duin in stand houden. “Vroeger wemelde het hier

van de konijnen, maar sinds die door myxomatose en het VHS-virus zijn gedecimeerd ontbreekt het aan de juiste natuurlijke begrazing. De stikstofdepositie uit de lucht zorgde er afgelopen 50 jaar voor dat grassen en ruigtekruiden meer kans kregen. Inzet van andere grazers heeft niet hetzelfde effect als konijnenbegrazing. Schapen

trappen met hun hoeven de graszode juist dichter in plaats van open. Waar onlangs geplagd is, bestaat de bodem nu uit zand waar je tot je enkels in wegzakt. Het ‘dekbedeffect’, zoals Hans het noemt. “We moesten een laag van vijftien centimeter organisch materiaal verwijderen om weer op wit zand uit te komen. Ook de wortels van de gekapte bomen hebben we uitgezeefd.” Het resultaat is een dynamisch duin dat stuift zodra het waait en daardoor weer nieuwe blanke toppen maakt. Het voorbeeld van de Loopert is op verschillende plekken in Meijndel herhaald.

Op schema

We hoeven niet lang te wachten om de gewenste duinplanten te zien. In het vroege voorjaar staat het aan de randen van de Meijndelse berg vol met duinplanten die profiteren van licht, lucht en vooral van de afwezigheid van meststoffen. In één oogopslag determineren we duinpaardenbloem, stijve ogentroost, winterpostelein, veldkers en lepelblad. Iets verderop staat tijm, walstro en stalkruid. In het kale zand kruipt de wortelstok van de zandzegge. “Ik heb niet de illusie dat we nu voor de eeuwigheid schoon schip hebben gemaakt”, zegt Hans. “Als de hoeveelheid stikstofdepositie op het duinsysteem niet afneemt dan zouden we op lange termijn weer moeten ingrijpen. Aangezien het dodelijke VHS-virus steeds weer uitbreekt, zullen de konijnen niet meer in grote aantallen terugkomen”. Dunea is zeer tevreden met de resultaten. Samen met de eerder uitgevoerde herstelmaatregelen in de vochtige duinvalleien liggen Meijndel & Berkeide in het Natura 2000-programma mooi op schema.

[Aletta de Ruiter is zelfstandig landschapsecoloog en journalist bij adviesbureau De Groene Vraagbaak.](#)